

Nos nolumus huic sententiae contradicere; sed putamus probabile materiam et formam ordinationis diaconatus in Ecclesia Graeca consistere potius in altera manus impositione cum verbis: *Domine Deus noster* etc., sicuti ordinatio subdiaconatus certe (n. 1029) et consecratio episcopalis probabilius (n. 1091) valent simili oratione; dum illa verba: *Divina gratia*, etc. videntur simpliciter indicativa electionis candidati ad diaconatum, ad instar verborum: *Auxiliante*, etc. in nostro Pontificali Romano. Fortasse ordinatio diaconatus in Ecclesia Graeca valeret etiam ex ultima manus impositione cum verbis: *Deus, Salvator noster*, etc., si altera praetermissa fuisset. In casu practico consulenda foret Sedes Apostolica. Traditio autem flabelli certe non est pars essentialis (1).

De ordinationibus diaconorum apud Aethiopes vide n. 1057 sequ.

1040. In Ecclesia Latina, juxta antiquam liturgiam Romanam ordinatio diaconatus ita perficiebatur, prouti constat ex documentis relatis in *Alleg. V, n. 16 sequ.* Diaconos R. P. eligebat, ac deinde populum interpellabat, non in ipsa ordinationis caeremonia, sed antea in Missa stationali feriae IV aut VI in Basilica Liberiana aut Vaticana, et silentium populi habebatur pro consensu (*Alleg. V, n. 24, 39, 47*). Ipso deinde ordinationis die Pontifex voce magna appellabat ordinandum unumquemque per nomen proprium regionis et tituli. Post invitatorium: *Oremus, dilectissimi*, dicebantur litaniae Sanctorum; quibus expletis, Pontifex imponebat tactu corporali manus super caput singulorum ordinandorum, et statim postea dicebat orationem simplicem: *Deus collator* etc., et tandem orationem *consecratoriam*, idest orationem eucharisticam ad instar praefationis, quae fere ad verbum relata est in Pontificali Romano, sine intermedia impositione manuum cum verbis: *Accipe Spiritum Sanctum* etc., quae leguntur in Pontificali Romano: atque ita terminabatur ordinatio.

qui ordinantur; forma, idest verba quae sacramento virtutem conferunt, sunt haec: *Divina gratia*, etc. ».

(1) Goar, l. c., pag. 261, n. 26.

Patet igitur vim consecrativam tributam fuisse orationi eucharisticae, quae ideo appellabatur *consecratio*, quaeque referebatur ad praecedentem impositionem manuum.

1041. Juxta antiquam liturgiam Gallicanam, episcopus prius eligebat subdiaconos promovendos ad diaconatum; deinde ipso ordinationis die electos populo praesentabat, ejus testimonium verbis expressum exquirens (*All. V, n. 93*); et populo exclamante: *Dignus est*, prosequabatur suam ad clerum et populum alloquutionem: *Commune votum* etc. (*ibid.*, n. 99), quae, paucis mutatis, legitur in Pontificali Romano. Statim postea manus super ordinandum imponens, et quidem tactu corporali, ut colligimus ex *Statutis Ecclesiae antiquis, can. 4 (Alleg. V, n. 3)*, recitabat formulam benedictionis: *Domine sancte* etc., et ita finita erat ordinatio. Alia quae leguntur in *Missali Francorum*, scilicet: *Oremus, dilectissimi* etc., *Adesto* etc., *Exaudi* etc., addita fuerunt ex liturgia Romana.

Igitur forma ordinationis non poterat esse, nisi oratio: *Domine sancte* etc., sine verbis: *Accipe Spiritum Sanctum* etc., quae nullibi leguntur; materia vero impositio manuum episcopi super ordinandum tactu corporali.

1042. Tandem juxta *Pontificale Romanum*, cum archidiaconus promovendos ad ordinem diaconatus more consueto appellaverit, eosque singulos notarius nominaverit nulla facta tituli mentione, archidiaconus offerens illos episcopo dicit: « Reverendissime Pater, postulat sancta mater Ecclesia catholica, ut hos praesentes subdiaconos ad onus diaconii sublevetis ». Pontifex interrogat, dicens: « Scis illos dignos esse? » Respondet archidiaconus: « Quantum humana fragilitas nosse sinit, et scio et testificor ipsos dignos esse ad hujus onus officii ». Et pontifex dicit: « Deo gratias ». De origine hujus ritus qui habetur etiam in ordinatione presbyteri, vide n. 672.

1043. Innocentius III in *cap. un., De scrutinio in ordine faciendo*, inquit num archidiaconus posset respondere ordinandum dignum esse, si privata notitia cognoverit esse indignum. Jam vero attestatio archidiaconi hodie mera caeremonia est, cum jam aliunde ordinandi vitam et mores epis-

copus exploraverit. Hinc licet archidiaconus ordinandum fortasse nec cognoscat, tuta conscientia potest respondere dignum esse, quia episcopus post scrutinium ipsum dignum habuit. Imo etsi ex privata scientia archidiaconus sciat promovendum esse indignum, tamen nec tenetur nec potest in actu ordinationis indignitatem manifestare, et ita adhuc posset respondere dignum esse; quia in sacra liturgia archidiaconus gerit personam publicam, et habere debet uti idoneos quos a curia episcopali recepit. Quod si objicias Innocentium III, *l. c.*, tradere archidiaconum non peccare nisi contra conscientiam loquatur, nisi forte de indignitate tibi constiterit ordinandi, respondemus id explicari, quia tempore Innocentii III archidiaconus adhuc praesidebat scrutinio ordinandorum; ac proinde si cognovisset aliquem esse indignum, non poterat ipsum admittere ad ordinationem et de illius idoneitate attestari. Notat Innocentius III archidiaconum non simpliciter asserere clericum dignum esse, sed quantum humana fragilitas nosse sinit, quum illum quem indignum esse non novit, dignum debeat aestimare.

1044. Deinde episcopus illis verbis: *Auxiliante*, eligit praesentes subdiaconos in ordinem diaconii, et populum interrogat: *Si quis habet*. Et nemine exeunte ac dicente, episcopus post longam monitionem: *Provehendi*, alloquitur populum et clerum dicens: *Commune votum*. Deinde invitat omnes ad orandum: *Oremus dilectissimi*, et postea, extensis manibus ante pectus, dicit orationem eucharisticam ad instar praefationis. Hac oratione interrupta, episcopus manum dexteram extendens ponit eam tactu corporali super caput cujusque ordinandi, dicens singulis: *Accipe Spiritum sanctum* etc. Deinde orationem reassumit extensam tenens manum dexteram super omnes usque ad finem praefationis. Ritus impositionis manuum in ordinatione diaconorum est ab Apostolis qui primos diaconos ordinaverunt imponentes eis manus cum oratione, *Act. VI, 6*, idque tradit etiam Gregorius IX in *cap. 3, De sacram. non iteran.*; et proinde mirum esse non debet, si hunc ritum utraque Ecclesia Orientalis et Occidentalis semper retinuit. At verba: *Accipe Spiritum Sanctum* etc., quae in Pontificali Ro-

mano impositionem manuum comitantur, recentioris institutionis sunt et non leguntur in ullo documento ex relatis in *Alleg. V*, uti supra dictum est.

1045. Expleta praefatione, episcopus promovendos induit vestibibus diaconalibus, nempe *stola* ac *dalmatica*; ac tandem accipit et tradit omnibus librum evangeliorum quem manu dextera tangunt; et unicuique tangenti dicit: *Accipe potestatem* etc.; et, si plures una simul tangunt, dicit in numero plurali: *Accipite potestatem* etc. Proinde non bene docet De Lugo, *De sacram. in gen., disp. II, sect. V, n. 99*, illa verba dici simul pro omnibus etsi successive librum tangant. Quamquam ritus traditionis libri evangeliorum sit satis antiquus, tamen nequit esse ab initio institutus ab Apostolis, ut patet, cum evangelia serius scripta sint. Evangelium enim S. Matthaei, quod est primum, scriptum est anno nono post Ascensionem Domini, si credimus Eusebio in *Chronico*, vel anno decimo quinto, si credimus Nicephoro, *Hist. Ecc., lib. II, cap. XIX*, vel etiam tardius, si credimus S. Irenaeo, *Contra haereses, lib. III, cap. I*. Imo in nullo documentorum relatorum in *Alleg. V* de hoc ritu mentio habetur.

Tandem bina oratio episcopi claudit ordinationem.

1046. Jam vero de materia et forma in hac diaconatus ordinatione juxta Pontificale Romanum est triplex sententia apud auctores.

Prima censet materiam esse solam impositionem manuum episcopi ordinantis et formam ejus verba: *Accipe Spiritum Sanctum* etc. (1). Probatur quia solo ritu impositionis manuum cum oratione Apostoli primos diaconos ordinaverunt, et hoc solo ritu Ecclesia Graeca usque modo, et Ecclesia Latina in primis decem saeculis ordinem diaconatus contulerunt. Accedit *can. IV, sess. XXIII, Conc. Trid. (n. 11)*, quo insinuari videtur vi illorum verborum: *Accipe Spiritum Sanctum*, reapse Spiritum Sanctum infundi, ac ideo ea verba esse formam, et impositionem manuum esse materiam. *Videtur*: quia fatendum est hoc argumentum non esse peremptorium, cum ut canon Tridentinus verus sit,

(1) S. Alph., *VI, n. 748*, probabilius, cum pluribus aliis.

sufficiat Spiritum Sanctum dari in hierarchica ordinatione, sive tandem detur quando episcopus pronuntiat verba: *Accipe Spiritum Sanctum*, sive paulo ante, sive paulo post (1). Haec observatio valet etiam pro ordinatione presbyteri et consecratione episcopi, de quibus infra.

1047. Altera putat materiam esse solam traditionem libri evangeliorum et formam verba: *Accipe potestatem* etc. Ita S. Thomas, in *suppl.*, q. 37, a. 5, ad 5<sup>um</sup>, cum Thomistis plerisque ex instructione Eugenii IV ad Armenos (n. 1007) et ex Pontificali Romano in rubrica generali ab initio *De ordinibus conferendis*: « Moneat (episcopus) ordinandos, quod instrumenta in quorum traditione character imprimatur, tangant ». Dubitari potest quomodonam S. Thomas hanc sententiam retinere possit, cum ex una parte ipse putet materiam ordinationis fuisse a Christo D. in specie determinatam, eandemque ab Ecclesia mutari non posse, et ex alia antiquitus traditio libri evangeliorum in usu non fuerit in utraque Ecclesia, nec hodie in usu sit in Ecclesia Graeca. Respondemus S. Thomam fortasse non cognovisse liturgiam Ecclesiae Graecae, nec antiquam liturgiam Ecclesiae Latinae.

1048. Tandem tertia opinatur materiam et formam esse duplicem distinctam, nempe impositionem manuum cum verbis: *Accipe Spiritum Sanctum* etc., et traditionem libri evangeliorum cum verbis: *Accipe potestatem* etc. (2). Aiunt enim argumenta superius allata pro utraque sententia valida esse, et rem explicant modo quem diximus n. 1005.

1049. Nos ex criteriis expositis n. 988, 989, adhaeremus primae sententiae. Putamus scilicet materiam esse impositionem manuum episcopi; formam vero esse orationem eucharisticam quae continet verba: *Accipe Spiritum Sanctum*, etc., quae addita postea fuerunt. Si impositio manuum fieret in medio praefationis modo consueto sine illis verbis: *Accipe Spiritum Sanctum* etc., censemus ordinationem valere, sicuti valebat in antiqua Romana liturgia, et haec

(1) S. Alph., VI, n. 759 in fine.

(2) Bellarminus, *De ordine*, cap. IX; De Lugo, *De sacram. in gen.*, disp. II, n. 40; Salm., VII, III, n. 28, aliique plures.

esset unica differentia quod in antiqua Romana liturgia impositio manuum praecedebat orationem simplicem et orationem eucharisticam, dum in casu nostro fieret in medio orationis eucharisticae. Si e contrario fieret manuum impositio cum solis verbis: *Accipe Spiritum Sanctum* etc. absque oratione eucharistica, fortasse ordinatio adhuc valeret (n. 990), quia licet illa verba, per se considerata, sint indeterminata et non indicent ordinis diaconalis collationem, tamen satis videntur determinari non solum per orationem eucharisticam, sed etiam citra hanc orationem per ipsam caeremoniam.

1050. Haec in theoria: nam in praxi tutissima sententia tenenda est (n. 999). Hinc:

1<sup>o</sup> Si omissa fuit sola manuum impositio, ipsa sola cum suis verbis supplenda est. Ita Innocentius III in cap. 1 (n. 1037) et Gregorius IX in cap. 3, *De sacramentis non iterandis*. Huc spectat S. C. S. Officii sequens responsio. Vicarius Apost. Cocincinae occidentalis exposuit: « Juxta jus canonicum in ordinatione presbyteri et diaconi impositio manuum fieri debet tactu corporali: quod si omissum fuisset, caute supplendum esset, quod per errorem omissum esset. Sed dubitatur: 1<sup>o</sup> Utrum si facta fuerit impositio manuum sine tactu corporali, suppleri debeat impositio manuum tactu corporali? 2<sup>o</sup> In quantum affirmative, an rumor publicus et mala fama, quae inde eveniret ordinanti, praesertim in his regionibus, esset ratio sufficiens ad abstinendum ab hujusmodi impositione manuum iterata cum tactu corporali? 3<sup>o</sup> Si suppleri debeat tactus corporalis, an iteranda sint verba, quae simul ab episcopo proferuntur cum impositione manuum, praesertim in ordinatione diaconi, in qua verba: *Accipe Spiritum Sanctum* etc., videntur multis esse forma sacramenti? 4<sup>o</sup> Utrum possit suppleri tactus ille corporalis privatim, quando hujusmodi ordines non conferuntur? » S. C. die 19 Aug. 1851 reposuit: « Ad 1<sup>um</sup>: affirmative. Ad 2<sup>um</sup>: negative. Ad 3<sup>um</sup>: affirmative. Ad 4<sup>um</sup>: affirmative et secreto in actione Missae atque etiam extra tempora generalis ordinationis » (1). Imo fortasse me-

(1) Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1199.

lius foret integram praefationem repetere cum impositione manuum et verbis: *Accipe Spiritum Sanctum etc.*

1051. 2° Pariter si ommissa fuerit traditio libri evangeliorum, hic ritus tantum supplendus erit. Huc spectat responsio S. R. C. ad archiepiscopum Taurinensem die 16 Jun. 1837. Nam archiepiscopus, ordinatione generali expleta et in domum episcopalem jam reversus, accepit aliquos ordinandos in diaconos non se praesentasse ad traditionem libri, putantes nondum eorum tempus advenisse. Statim archiepiscopus eis tradidit librum in privato sacello. S. R. C., de hoc facto consulta, respondit: « Si Amplitudo Tua prudenter judicat moram temporis, quae inter ordinationem horum subdiaconorum in diaconos et supplementum defectus intercesserit, haud tantam fuisse, ut moralis conjunctio formae cum traditione materiae merito censeatur abrupta, ordinatos hujusmodi relinquere possit in sua bona fide quoad praeteritum et a quavis suspensione in posterum absolutos declarare, quatenus sui ordinis officium publice tuta conscientia (si aliud non obstet impedimentum), pro ratione sui status libere valeant exercere. Si vero dubitet tantam fuisse temporis et diversarum operationum intercapedinem et varietatem ut hiatus iste inter ordinationem et supplementum defectus nulla probatorum auctorum interpretatione conjungi possit, tunc iterum si cum traditione prius ommissa libri evangeliorum simul protulit formam, sciat se posse acquiescere et ita ordinatos in suorum ordinum exercitio pariter acquiescentes dimittere. Si vero solum tradidit partialem materiam libri evangeliorum sine forma, tutius erit, si ordinatis hujusmodi caute et secreto suppleat opportuno tempore defectum, traditionem materiae, simul cum prolatione suae formae, repetendo. Quo in casu si tempus proximae futurae ordinationis ad hujusmodi supplementum a canone constitutum expectari nequeat, vel ob periculum scandali, vel ob alias non levis momenti causas et circumstantias, quas Amplitudo Tua probe noverit, nec aliud obstet impedimentum, poterit ab interstitiis dispensare et proximo quoque festo defectum praedictum prudenter et secreto supplere ».

Quod si hic ritus modo dubio positus fuit, supplendus erit sub conditione.

1052. 3° Si fuit ommissa tum impositio manuum, tum traditio libri evangeliorum, tota ordinatio est repetenda.

1053. 4° Si facta fuit manuum impositio cum oratione eucharistica, omissis tamen verbis: *Accipe Spiritum Sanctum etc.*, consulatur Sedes Apostolica; et multo magis si impositio manuum facta fuit cum solis verbis: *Accipe Spiritum Sanctum etc.*, sine oratione eucharistica; nam pro utroque casu solutio authentica deest.

1054. 5° Aliae preces et impositio vestium diaconalium adeo accidentales sunt, ut forte praetermissae nec supplendae esse videantur.

## III

Pro ordine presbyteratus.

1055. *Rituale Graecorum* apud Goar, l. c., pag. 292 sequi haec habet:

« Post completum cherubicum hymnum, stat in solea ordinandus presbyter, et egressi duo diaconi hinc inde eum assumunt et usque ad sacros fores deducunt, ibique eum dimittunt; et excipiunt eum duo presbyteri, primus et secundus, et ter simul sanctam mensam circumeunt, cantantes: *Sancti martyres praeclare praeliati*. Sciendum vero quod quando decantant illud: *Sancti martyres*, coram sancta mensa in throno pontifex sedet, et in gyrum illam obambulant; cum ante pontificem transierint, inclinationem faciunt, et ejus genu ordinandus exosculatur ea parte qua ei pallium superponitur. Exurgente deinde pontifice, ad eum ordinandus accedit, et ter ab eo in capite cruce signatur et frontem sacra mensa suffulciens, utrumque genu incurvat. Et diacono exclamante: *Attendamus*, confestim pontifex, dextram manum ejus capiti impositam tenens, exclamat: *Divina gratia quae semper infirma curat et ea quae desunt adimplet, promovet N. devotissimum diaconum in presbyterum: oremus pro eo ut veniat super eum Sanctissimi Spiritus gratia*. Et qui sunt in tribunali ter *Domine miserere* dicunt, et similiter cantores. Iterum itaque

consignans eum pontifex, et manum impositam tenens, dicente diacono : *Dominum precemur*, orationem istam secreto recitat :

» *Deus principio et fine carens, omni creatura antiquior, qui presbyteri appellatione dignos in gradu isto veritatis tuae verbum sanctificare habitos decorasti; ipse omnium Domine, istum quem tibi a me promoveri complacuit, in conversatione inculcata et fide indeficiente ingentem etiam hanc gratiam Sancti tui Spiritus recipere complacuit, et perfectum servum tuum in omnibus tibi placentem concesso sibi a praesciente tua virtute magno hoc sacerdotali honore, digne conversaturum renuntia. Quia tua est potentia, et tuum est regnum et virtus et gloria, Patris et Filii et Sancti Spiritus, nunc et semper et in saecula saeculorum.*

» Et post exclamationem submissa voce quae tantum ab astantibus, ut respondeant audiatur, diaconica haec primus sacerdotum dicit :

» *In pace Dominum precemur.*

» *Pro superna pace.*

» *Pro archiepiscopo nostro N., sacerdotio, auxilio, perseverantia, pace, valetudine, salute et opere manuum ejus Dominum precemur.*

» *Ut clemens Deus noster purum et inculpatum ei sacerdotium largiatur, Dominum precemur.*

» *Pro servo Dei N. nunc in sacerdotem promotum et pro salute ejus, Dominum precemur.*

» *Pro civitate hac.*

» *Ut liberemur.*

» *Succurre, salva.*

» *Sanctissimae, illibatae.*

» Pontifex vero manum impositam tenens precatur hoc pacto :

» *Deus in virtute magnus, intellectu investigabilis et mirabilis in consiliis super filios hominum, ipse, Domine, etiam et istum quem tibi presbyteri gradum subire complacuit, dono Sancti tui Spiritus adimple, ut inculcate sancto tuo altari assistere dignus fiat, regni tui evange-*

*lium annuntiare, veritatis tuae verbum sanctificare, dona et hostias spirituales tibi offerre populumque tuum per lavacrum regenerationis innovare; ut et ipse in secundo magni Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi filii tui unigeniti adventu occurrens, rectae administrationis, proprii nimirum sibi ordinis, in multitudine bonitatis tuae mercedem accipiat. Quia benedictum et glorificatum est venerandum et magnificentum nomen tuum.*

» Et dicto : *Amen*, erigit illum, et posteriorem stolae partem ad interius dextrum latus reducit, dicens : *Dignus.*

» Deinde induens illum casula rursus exclamat : *Dignus.*

» Et cantant illud ter qui sunt in tribunali et cantores. Atque ita pontificem exosculatur et presbyteros, et digressus stat cum presbyteris, legens suum missale.

» Et diaconus in solito loco stat, dicens : *Orationem nostram Domino compleamus.*

» Cum vero sancta fuerint absoluta et dicturus est : *Ita ut sumentibus fiant*, accedit ordinatus, et pontifex sanctum panem ei tradit, dicens : *Accipe depositum istud et custodi illud usque ad adventum Domini nostri Jesu Christi, cum a te repetetur.*

» Accipiens ille manum pontificis osculatur, et ad eum quo prius stabat, locum digreditur; manibusque super sancta mensa positus, tacitus dicit : *Domine miserere*, et : *Miserere mei, Deus.*

» Cum vero dicturus est : *Sancta sanctis*, tunc ordinatus panem sanctum restituit, et prior ceteris manu pontificis communicat; et orationem retro ambonem dicendam, ipse pronuntiat ».

1056. Jam vero de materia et forma hujus ordinationis eadem repetenda sunt quae diximus de ordinatione diaconatus (n. 1039). Scilicet juxta receptam sententiam materia et forma consistunt in prima impositione manus cum verbis : *Divina gratia* etc.; sed probabilis sententia est consistere potius in altera manus impositione cum verbis : *Deus principio* etc.; et fortasse ordinatio valeret etiam ex tertia manus impositione cum verbis : *Deus in virtute* etc.,

si omnia alia fuissent praetermissa. In casu practico aedeatur Apostolica Sedes.

Illud addimus quod adnotat Papp-Szilágyi, *p. II, n. 12*: « Ex sententia Graecorum nequit sub uno sacrificio Missae nisi unus presbyter ordinari, quoniam sacrificium ad quod offerendum presbyter ordinatur, unum tantum est (Vide Pidalion). Ex unitate tamen sacrificii male infertur episcopum non posse in eadem ordinatione plures sacerdotes constituere, cum et ipse Christus in coena novissima unicum certe Deo Patri obtulit sacrificium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum repraesentaretur, et tamen Apostolos sacerdotes instituit. Quod insuper ex antiquissima traditione desumitur » (1).

1057. De ordinationibus diaconorum et presbyterorum apud Aethiopes peractis Philippus de Carboneano in suis *Append. ad Theol. Mor. P. Concinae, Desacram. ordinis*, in fine, haec habet:

« Ex dubiis propositis S. C. a P. Josepho de Hierusalem, Ord. Min. Strict. Obs., Praes. Missionum in Aethiopia, constat archiepiscopum illius nationis non solere ordines conferre, nisi dum octo aut decem mille (!?) ordinandi sint ex diversis partibus congregati: eos vero ita ordinare solere: Dispositis per ecclesiam ordinandis, archiepiscopus, per eam celeriter discurrendo, manus imponendo singulis presbyteris, dicit: *Accipe Spiritum Sanctum*; diaconis vero non manus sed crucem patriarchalem super caput imponit. Ad haec Supremae Inquisitionis Consultores, 10 Apr. 1704, ita responderunt:

» *Ordinatio presbyteri cum manuum impositione et formae prolatione, prouti in dubio, est valida: sed diaconi ordinatio cum simplici crucis patriarchalis impositione omnino invalida est. Quo vero ad praxim admittendi presbyteros et diaconos ad exercitium suorum ordinum, postquam catholicam fidem susceperint, sequentia observanda sunt.*

(1) Apud Maronitas habetur, sicut apud Latinos, unctio manuum oleo catechumenorum: quae deest in Rituali Graecorum. Vide *Synodum Montis Libani, l. c., n. 45.*

» *Si sacerdos absolute dicat se ordinatum fuisse cum manuum impositione ac verborum prolatione et nil aliud obtinet, poterit missionarius, postquam cum illo super irregularitate dispensaverit, eumque ab excommunicatione absolverit, eundem ad exercitium suorum ordinum admittere juxta ritum approbatum et expurgatum in quo fuit ordinatus.*

» *Si vero eidem sacerdos ingenue fateatur, se non recordari de materia et forma suae ordinationis, vel de una aut altera dubitare, non potest admitti ad exercitium suorum ordinum, donec sub conditione fuerit reordinatus.*

» *Tandem si absolute asserat vel manuum impositionem, vel formae prolationem, sive utramque omissam fuisse, reordinandus erit absolute, antequam ad exercitium suorum ordinum admittatur.*

» *Quia vero quilibet sacerdos etiam valide ad sacerdotium ordinatus, fuit invalide ad diaconatum promotus, idcirco ut possit suos ordines exercere, debet, si SSmo placuerit, facultatem (corrige: facultas) dispensandi missionariis impertiri; cum illo, tamquam per saltum ordinato ac jam suspenso propter subsequens suorum ordinum exercitium, super irregularitate dispensari; et ab officio (adde: ipse debet) cessare quousque per episcopum catholicum ad diaconatus ordinem promoveatur ».*

1058. De hac responsione paucis abhinc annis valde in Anglia disputatum fuit; et cum archiepiscopus Westmonasteriensis consulisset ipsam S. C. S. R. et U. Inquis., Card. Patrizi secretarius, de ejusdem S. C. mandato, reposuit die 30 Apr. 1875 per sequentem epistolam:

« Litteris diei 24 Aug. anni nuper elapsi referebat Eminentia Vestra quaestionem istic exortam inter aliquos scriptores circa sensum cujusdam, ut appellat, *decreti*, ab hac suprema C. U. Inquis. die 10 Apr. anni 1704 editi, quod valorem respicit ordinationis in quodam casu Abyssinorum expletæ per [verba: *Accipe Spiritum Sanctum*, manuum impositioni conjuncta, ex eoque Anglicanos praesumere ac jactitare nullum jam posse a catholicis moveri dubium de

eorum ordinum validitate. Proinde ad anxietates eliminandas veritatemque securius defendendam quaerebat Eminentia Vestra sequentis dubii declarationem; scilicet an in supra asserto decreto explicite vel implicite contineatur doctrina ad validitatem ordinis presbyteratus sufficere impositionem manuum cum iis dumtaxat verbis: *Accipe Spiritum Sanctum*.

» Jam vero Emi PP. Cardinales una mecum Inquisitores Generales, articulo formaliter ac mature discusso *in feria IV die 21* labentis mensis, rogationi ejusmodi respondendum duxerunt: *Negative*. Atque ad hujus decreti justitiam pro- tuendam pauca ex mente Sacri Ordinis Eminentiae Vestrae innuisse sufficiat: scilicet ex ipso Coptorum ritu, ut in eorum libris pontificalibus habetur, manifestum esse illa verba: *Accipe Spiritum Sanctum*, non integram formam constituere, nec sensum documenti quod ex anno 1704 profer- tur, quodque non est decretum S. C. uti ex ejus tabulario patet, alio modo intelligendum esse, nisi quod penes Coptos ordinatio presbyteri cum impositione manuum epis- copi et prolotione formae in antiquo eorum ritu praescrip- tae (1) valida sit habenda; numquam vero Sanctam Supre- mam Congregationem sive explicite sive implicite declarasse ad validitatem ordinis presbyteratus sufficere manuum im- positionem cum iis dumtaxat verbis: *Accipe Spiritum Sanctum* ».

Ex qua epistola quatuor clara sunt, nempe: 1° Responsio- nem diei 10 Apr. 1704 non esse S. C. S. Officii seu (quod idem est) S. C. Inquisitionis; 2° Sacram Congregationem

(1) Forma ordinationis presbyteratus apud Coptos ex antiquo ritu recep- ta, quam asserunt tum Morinus, *De sacris ordinationibus*, tum Assemani, *De controversia Coptica*, apud Mai, *Script. vet.*, V, 214, haec est: *Do- minator Domine Deus omnipotens, qui Verbo tuo essentiali cuncta creasti et omnium curam secundum voluntatem tuam geris, qui Eccle- siam tuam sanctam semper respicis eamque auges iisque qui in ea praesunt, praestas virtutem ut verbo et opere laborent, respice super servum tuum N. qui judicio et testimonio eorum qui ipsum praesenta- runt, ad presbyteratum admotus est; REPLE EUM SPIRITU SANCTO, spiritu gratiae et consilii ut timeat te et regat populum tuum in corde puro, quemadmodum respexisti populum tuum quem elegisti et praecepisti Moysi servo tuo, ut sibi eligeret seniores Spiritu Sancto plenos, qui indeficiens est et a te procedit.*

numquam nec implicite nec explicite declaravisse ordina- tionem presbyteratus valere cum manus episcopi imposi- tione et solis verbis: *Accipe Spiritum Sanctum*, (licet nec nullitatem hujus ordinationis unquam declaraverit, ni falli- mur); 3° Nec in responsione diei 10 Apr. 1704 relata a P. Philippo de Carboneano ullo modo contineri hanc doctrinam de validitate ordinationis presbyteratus ex manus episcopi impositione et solis verbis: *Accipe Spiritum Sanctum*; 4° Sed sensum illius responsionis hunc unice esse, scilicet ordinationem factam apud Coptos cum impositione manus episcopi et prolotione formae in antiquo eorum ritu prae- scriptae validam esse.

Dices: ex relatis a P. Philippo de Carboneano videtur ar-chiepiscopus, manus imponens celeriter discurrendo super singulos, haec sola verba protulisse: *Accipe Spiritum Sanc- tum*: quomodo ergo responsio intelligi potest de ordinatione cum manus impositione et prolotione formae apud Coptos receptae? Respondemus: cum ex epistola Cardinalis Pa- trizi constet responsionem (a quocumque tandem proma- net) datam fuisse in hypothesi quod archiepiscopus in or- dinatione pronuntiaverit formam apud Coptos ex antiquo ritu receptam, inde deducimus P. Philippum de Carbo- neano non complete retulisse facti speciem; et pariter manifestus error esse debet in numero novem aut decem millium ordinandorum.

Ceterum nullitas ordinationum Anglicanarum ex alio fonte fluit (*n. 1111* in nota).

Ex dictis apparet non bene Collectaneam S. C. de Prop. Fide, n. 1170, partem responsionis diei 10 Apr. 1704 (*Quo vero ad praxim.... admittatur*) referre sub die 9 Apr. 1704 tanquam responsionem ipsius Sacrae Congregationis S. Of- ficii et quidem generalem, dum responsio non est Sacrae Congregationis et respicit ordinationes in Aethiopia.

1059. In Ecclesia Latina, juxta veterem liturgiam Ro- manam, ordinatio presbyteralis ita perficiebatur, uti colligitur ex documentis relatis in *Alleg. V*. Electio ordinando- rum et populi interpellatio jam praecesserant (*n. 1040*). Ipsa die ordinationis, appellatis candidatis, dicebantur lita-

niae Sanctorum, si jam dictae non fuerant: et deinde pontifex solus imponebat tactu corporali manus cuilibet ordinando genuflexo ante se, dicens orationem simplicem: *Exaudi nos*, quae est ad verbum in Pontificali Romano, ac postea orationem *consecratoriam* quae pariter legitur in Pontificali.

Satis igitur clarum est materiam et formam hujus ordinationis fuisse manuum impositionem cum oratione eucharistica.

1060. Juxta antiquam liturgiam Gallicanam episcopus interpellabat populum: *Quoniam* etc., et populo respondente: *Dignus est*, prosequatur: *Sit nobis, fratres*, etc., ac postea dicebat orationem: *Sanctificationum*, dum ipse manum super caput candidati tenebat, et etiam omnes presbyteri praesentes manus suas juxta manum episcopi super caput illius tenebant, ut legitur in *Statutis Ecclesiae antiquis, can. 3 (Alleg. V, n. 2)*, quae indicare videntur tactum corporalem. Demum episcopus ungebat manus ordinati. Alia quae leguntur in *Missali Francorum*, scilicet: *Oremus, Exaudi nos, Domine sancte*, proveniunt ex liturgia Romana.

Nisi ergo materiam et formam admittere velis in unctione manuum, quod nemo unquam dixit, dicendum est in hac liturgia materiam presbyteratus constituisse in impositione manuum, et formam in oratione: *Sanctificationum*.

1061. Tandem juxta nostrum Pontificale Romanum post appellationem ordinandorum eorundemque praesentationem factam ab archidiacono; post consultationem cleri et populi de eorum idoneitate: *Quoniam*; post monitionem: *Consecrandi*, et litanias Sanctorum, si ordinatio subdiaconorum aut diaconorum non praecessit, ordinandis binis successive genuflectentibus, episcopus imponit simul utramque manum super caput cujuslibet successive nil dicens; idemque faciunt post eum omnes sacerdotes qui adsunt.

Quaesitum fuit: « Quomodo intelligenda sint verba Pontificali Romani in rubrica de ordinatione presbyteri quoad manuum impositionem: *Idemque faciunt post eum (episcopum) omnes sacerdotes qui adsunt* »; S. C. R. reposuit die

21 Jun. 1821: « Juxta votum. Ea verba Pontificali Romani in ordinatione presbyteri: *Idem faciunt, etc.*, intelligi posse moraliter juxta locorum consuetudinem, servata rubrica quoad paramenta et stolas (1) ».

Quo facto, tam episcopus quam sacerdotes tenent manus dexterarum extensas super candidatos; quae extensio non est nisi prioris impositionis continuatio (2): et extensis manibus, episcopus invitat omnes ad orandum: *Oremus, fratres charissimi*, et nonnullis interjectis, conversus ad ordinandos dicit orationem simplicem: *Exaudi nos*, et deinde orationem eucharisticam ad instar praefationis.

Quaesitum fuit: « Utrum in ordinatione presbyteri extensio manuum tam episcopi quam sacerdotum praescripta a Pontificali fieri debeat non tantum intra haec verba: *Oremus fratres dilectissimi* (?) usque ad: *Flectamus genua*, sed etiam post genuflexionem intra orationem quae incipit: *Exaudi nos*, usque ad praefationem, ita ut genuflexio interrumpat tantummodo, non autem cessare faciat illam ». S. R. C. reposuit die 18 Febr. 1843: « In ordinatione presbyterorum praxim servandam esse Ecclesiae Romanae quae manus ordinandis imponit in prima tantum oratione: *Oremus, fratres charissimi* » (3).

Pariter quaesitum fuit: « An in ordinatione presbyteri tum pontifex tum sacerdotes qui adsunt, debeant prius imponere utramque manum super caput cujuslibet ordinandi, et postquam haec impositio ab omnibus absoluta fuerit, tunc elevare manus dexterarum easque extensas super illos tenere, dum pontifex stans cum mitra solus dicit orationem, uti nonnulli explicant Pontificali Romani hac de re praescriptionem; vel potius, uti Romae fit in Archibasilica Lateranensi, tum pontifex tum sacerdotes qui adstant, vix facta impositione utriusque manus, statim dexterarum manus extendunt, easque sic extensas tenent, donec episcopus orationem absolverit ». S. R. C. reposuit die 31 Aug. 1872: « Negative ad primam partem; affirmative ad secundam (4) ».

(1) Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1190.

(2) Ben. XIV, *De syn.*, VIII, X, n. 4.

(3) Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1196.

(4) Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1201.